

رضایت نامه و جنبه های قانونی آن

Consent and its legal aspects

واحد فناوری اطلاعات سلامت

معاونت درمان

دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

زمستان ۱۴۰۲

رضایت نامه

- با ورود بیمار به بیمارستان ، اجازه نامه های مختلفی از وی و همراهان وی اخذ می گردد. رضایت نامه، امضای مدرکی است که بیمار قبل از تن دادن به هر گونه اقدام درمانی، از کلیه خطرات عمل، راه های درمانی و جایگزین و خطرات آن توسط پزشک معالج آگاهی پیدا می کند. رضایت نامه به عنوان یک سند قانونی شناخته شده، بنابراین دقت در مفاد و رعایت نکات قانونی آن بسیار حائز اهمیت می باشد.
- با توجه به اهمیت رضایت نامه ها در دفاع از حقوق بیمار، پزشک و بیمارستان در مراجع قضایی و قانونی، آگاهی کادر درمانی از قوانین و مقررات مربوط به جنبه های قانونی رضایت نامه، آنان را در تأمین این مهم یاری می رساند، لذا حفظ و ایجاد مجموعه ای از قوانین و دستورالعمل های موجود در این زمینه می تواند راه گشایی در جهت عملکرد یکسان مراکز درمانی باشد .

مفاهیم کلی رضایت و ضرورت وجودی آن

- **رضایت** در لغت به معنی اجازه، رخصت، خشنودی، تسلیم شدن، موافقت و خرسندی است.
- **رضایت بیمار** کسب رضایت از بیمار به معنی دادن اجازه مداخله پزشکی با استقلال کامل از طرف بیمار می باشد و این مفهوم امتناع از درمان نیز می باشد.
- بین رضایت و قصد تفاوت وجود دارد.
- رضایت نامه نوعی قرارداد می باشد.
- **چهار شرط اساسی و لازم قراردادها:**
  - ۱- قصد طرفین و رضای آنها
  - ۲- اهلیت طرفین
  - ۳- موضوع معین
  - ۴- مشروعیت جهت قرارداد

مفاهیم کلی رضایت و ضرورت وجودی آن

• رضایت سه جزء دارد:

- ۱- **ارائه اطلاعات یا آشکارسازی**: در اختیار قرار دادن اطلاعات (حقایق) از سوی پزشک و فهم آنها از سوی بیمار (**Disclosure**).
- ۲- **ظرفیت تصمیم گیری**: توانایی بیمار برای فهم اطلاعات و درک پیامدهای تصمیم گیری تا حدی که به شکل منطقی قابل پیش بینی باشد. (**Capacity**)
- ۳- **تصمیم گیری داوطلبانه**: (**Voluntaries**) حق بیمار در تصمیم گیری آزادانه بدون: فشار (**Force**)، اجبار (**Coercion**) و فریب (**Manipulation**)

• اهمیت کسب رضایت:

- * **از دیدگاه اخلاقی**: کسب رضایت از بیمار بر پایه اصول اخلاقی خود مختاری بیمار و احترام به اشخاص بنا نهاده شده است.
- * **از دیدگاه قانون**: کسب رضایت از بیمار جهت مراقبتهای پزشکی یک الزام قانونی است. طبق قوانین عام درمان بیمار بدون رضایت وی نوعی ضرب و جرح تلقی می شود. ولی درمان بیماری که از او رضایت آگاهانه درست دریافت نشده ، نوعی قصور می باشد.

متصدی پذیرش

طبق دستور العمل مستندسازی اخذ رضایت نامه های اجازه درمان و اجازه استفاده از اطلاعات پزشکی در پشت برگ پذیرش، از بیمار و در صورت نرسیدن به سن بلوغ، ولی، قیم و یا سرپرست قانونی وی بر عهده متصدی پذیرش است.

در مواردی که بر روی حقوق ناشی از ازدواج تاثیر می گذارد مانند عقیم سازی، هیستریکتومی، وازکتومی، سقط جنین رضایت همسر نیز الزامی است. که با توجه به حقوق بیمار در رضایت آگاهانه و مسائل قانونی پیرامون آن، بیمارستان ها باید دارای فرم های جداگانه برای اخذ رضایت نامه ها باشند و وظیفه اخذ آنها نیز بر عهده پزشک معالج است.

از نظر قانونی رضایت از چه کسانی پذیرفته است؟

خود بیمار به عنوان اولین و تنها فرد رضایت دهنده کافی است.

ولی بیمار: (در افراد بیهوش، نابالغ، بیماران روانی)

نقش افراد نابالغ در تصمیم گیری دادن رضایت:

* در فرآیند تصمیم گیری برای کودک چه خود وی مشارکت داشته باشد و یا نداشته باشد بایستی موارد زیر مد نظر قرار گیرد:

الف) احتمال نفع کودک

ب) احتمال پیشامدهای خطرناک (صدمات فیزیکی، روانی، فشارهای روحی و مرگ)

ج) ارزش های فرهنگی، معنوی و اعتقادات خانواده

نمایندگان قانونی بیمار

نمایندگان قانونی بیمار

در خصوص ولی بیمار، مطالب گوناگونی ذکر شده است ولی در قانون، فقط؛ به ولی خاص؛ یعنی پدر و ولی عام؛ یعنی رهبری اشاره شده است. در تفسیر ولی خاص، علاوه بر پدر و جد پدری، بعضی از حقوق دانان بر این عقیده هستند که از اولیاء دم، به ترتیب طبقات ارث می توان رضایت گرفت.

نکته: چون دسترسی به پدر و جد پدری در بسیاری از موارد، به خصوص افراد پیری که دچار صدمات مغزی و کاهش سطح هوشیاری یا عملکرد شناختی شده اند، امکان پذیر نیست، می توان از فرزندان و سایر بستگان نزدیک (وارث)، اخذ رضایت کرد؛ زیرا همین افراد هستند که می توانند بعد از به دست نیامدن نتیجه ی دلخواه، از پزشک معالج یا بیمارستان شکایت کنند.

مفهوم قیمومیت در رابطه زناشویی

رابطه زوجیت به معنی قیمومیت یکی بر دیگری نیست و زوجین در حدود مقرر شرعی و قانونی همانند قبل از ازدواج دارای اختیار و آزادی اراده اند.

در آن دسته که از اعمال جراحی و طبی که در زندگی زناشویی موثر و یا حقوقی برای طرفین متصور است، آزادی اراده زوجین محدود می گردد و علاوه بر رضایت فرد مورد عمل، رضایت همسر نیز باید به آن ضمیمه گردد. (مواردی از قبیل: سقط جنین ، پیوند اعضا و بستن ها)

در سایر اعمال جراحی و طبی، اصل آزادی اراده حاکم است و رضایت هر یک از زوجین نسبت به اقدامات پزشکی نافذ است.

انجام اعمال جراحی زیر نیاز به رضایت همسر دارد!

Transplantation ● پیوند اعضا (برای فرد اهدا کننده)

Vasectomy ●

Mastectomy ●

hysterectomy ●

Curettage ●

c/s ●

Tubectomy ●

انواع رضایت

رضایت کتبی – رضایت ابرازی شفاهی – رضایت تلویحی

اگر چه به طور معمول در اعمال جراحی و انجام بیهوشی ها و موارد دیگر نظیر آن رضایت از بیمار یا ولی او اخذ می گردد، ولی در سایر معاینات و اقدامات پزشکی نیز رضایت بیمار لازم و حتمی است که این رضایت بیشتر ضمنی یا تلویحی است. بدین معنی که وقتی بیمار به مطبی مراجعه و با پرداخت حق ویزیت پزشک برای درمان در انتظار نوبت می نشیند تلویحاً رضایت به معاینه بدنی خود داده است و در ضمن معاینه بیمار پزشک جهت تشخیص افتراقی درد نیاز به معاینه سایر دستگاه های بدن دارد که در این موارد نیز با رضایت از بیمار اقدام به معاینه می کند که این نوع رضایت را رضایت ابرازی یا اظهاری می نامند. در مواردی که رضایت ابرازی-کتبی برای انجام یک عمل جراحی لازم است، بایستی نوع عمل و نحوه بیهوشی و مدت تقریبی بستری شدن و نقاهت و خطرات و عوارض احتمالی برای بیمار یا همراهان وی شرح داده شود و در صورت ابراز رضایت بیمار از وی کتباً رضایت حاصل گردد که این امر خوشبختانه امروز در تمام بیمارستانها رایج است.

رضایت کتبی و شفاهی در میزان استناد و ارائه مدرک در محاکم و جاهایی که نیاز به استناد و اثبات موضوعی باشد فعلیت پیدا می کند و از هم متمایز می شوند.

شرایط رضایت نامه معتبر

- ✓ اخذ رضایت کتبی
- ✓ اخذ رضایت از بیمار یا ولی قانونی وی
- ✓ ثبت امضا و اثر انگشت رضایت دهنده
- ✓ تنظیم رضایت نامه به زبان ساده، روشن و قابل فهم
- ✓ احراز عقل و شعور در رضایت دهنده
- ✓ احراز سن قانونی رضایت دهنده
- ✓ اخذ رضایت آگاهانه
- ✓ اخذ رضایت بدون تهدید و یا فشار
- ✓ ثبت امضای شاهد

شرایط رضایت آگاهانه

✓ تشریح وضعیت

✓ شرح مناسبی از فرآیند مورد استفاده و عواقب مورد انتظار آنها

✓ شرح منافع مورد انتظار (نه مسلم)

✓ پیشنهاد پاسخگویی به سئوالات بیمار

✓ مطلع ساختن بیمار از معالجات پزشکی یا جراحی به عهده مستقیم

پزشک بوده و قابل انتقال به دیگری نیست.

رضایت نامه قانونی چه شرایطی دارد؟

✓ رضایت باید آزادانه باشد. یعنی بیمار با میل و اراده و طیب خاطر ، داوطلبانه رضایت خود را نسبت به اعمال جراحی و طبی اعلام نماید. در نتیجه رضایتی که تحت تاثیر اکراه و اجبار و فریب و نیرنگ و... اخذ شود، هیچ گونه اثر قانونی بر آن مترتب نخواهد بود .

✓ رضایت باید آگاهانه باشد. یعنی بیمار در پی ارائه یک رشته اطلاعات خاص راجع به نوع درمان و آزمایش و پیامدهای آن ، آگاهانه رضایت خود را اعلام کرده باشد .

✓ رضایت دهنده باید عاقل و بالغ و واجد اهلیت قانونی باشد. بنابراین رضایت صغیر و مجنون و مست فاقد ارزش قانونی است .

✓ رضایت بیمار باید قبل از عمل جراحی و طبی یا مقارن با آن ابراز شود .

انواع رضایت نامه از دیدگاه مدارک پزشکی

۱) رضایت نامه معالجه و عمل جراحی پشت برگه پذیرش

اگر چه مسئولیت اصلی تفهیم رضایت نامه معالجه و عمل جراحی با پزشک معالج می باشد و طبق منشور حقوق بیمار، پزشک معالج باید

در ارتباط با روش درمان و درصد خطر پذیری (ریسک) درمان و...،

اطلاعاتی به بیمار بدهد، ولی به عنوان اولین و مهم ترین اجازه نامه

بدو پذیرش بیمار، وظیفه اخذ این رضایت بر عهده متصدی

پذیرش می باشد.

انواع رضایت نامه از دیدگاه مدارک پزشکی

۲) رضایت نامه ترخیص با میل شخصی

بیمار در انتخاب پزشک، بیمارستان و خاتمه دادن به درمان خود در زمان بستری، در صورتی که ترخیص او مضر به حال افراد و سلامت جامعه نباشد، مختار است. بنابراین بیمار بستری در هر زمان و مرحله از فرایند درمان به هر دلیلی، در صورت تقبل کتبی مسائل و مشکلات ناشی از ترخیص با میل شخصی می تواند از پزشک معالج و کادر پرستاری خودش درخواست ترخیص نماید و پس از تسویه حساب و پرداخت وجوه خدمات ارائه شده، از بیمارستان مرخص گردد.

در زمان چنین درخواستی از طرف بیمار معمولاً پزشک معالج و پرستار مربوطه خطرات ناشی از این تقاضا را به آگاهی بیمار می رسانند و در صورتی که بیمار متقاعد نشد و بر اجرای درخواست خود اصرار ورزید، با ثبت توصیه ها در برگ دستورات پزشک و حتی گزارش پرستاری و با اخذ رضایت نامه کتبی از بیمار تمهیدات لازم برای ترخیص وی انجام می گیرد و در این صورت مسئولیتی متوجه پزشک معالج و کادر پرستاری بخش مربوطه نخواهد بود.

انواع رضایت نامه از دیدگاه مدارک پزشکی

۳) اجازه قطع عضو

زمانی که پزشک معالج بیمار در تداوم درمان، تصمیم به قطع یکی از اعضای بدن او را می‌گیرد، این اجازه نامه تنظیم و اخذ می‌گردد. بنابراین این رضایت نامه در داخل بخش و توسط کادر پرستاری اخذ خواهد شد. در خصوص متقاعد کردن بیمار و تفهیم شرایط و دلیل قطع عضو، پزشک معالج موظف است که توضیحات کافی برای بیمار ارائه نماید.

انواع رضایت نامه از دیدگاه مدارک پزشکی

۴) اجازه نامه استفاده از اطلاعات پرونده بیمار

این اجازه نامه باید از کلیه بیماران و در زمان پذیرش اخذ گردد، زیرا احتمال دسترسی اطلاعات پرونده خصوصاً در بیمارستانهای آموزشی برای اطلاع رسانی در جهت تحقق قابلیت های مدارک پزشکی از قبیل آموزش، تحقیقات پزشکی و مسایل حقوقی و... بسیار زیاد و وسیع است. کارکنان واحد پذیرش برای سلب مسئولیت از سایر همکاران خود در سایر واحدها و بخش های درمانی و اطلاع رسانی، همزمان با پذیرش هر بیمار نسبت به اخذ این رضایت نامه به طور عادی اقدام می نمایند. لازم به توضیح است، **این رضایت نامه مجوزی برای واگذاری اطلاعات به افراد غیر مسئول نبوده** و کماکان بحث محرمانه بودن اطلاعات بیمار و جلوگیری از افشای آن به افراد غیر مسئول، جزو وظایف کارکنان بخش مدارک پزشکی خواهد بود و به قوت خود باقی است.

انواع رضایت نامه از دیدگاه مدارک پزشکی

۵) اجازه نامه عمل و برائت ذمه پزشک معالج

- تا اوایل دهه ۱۳۶۰ هجری شمسی، برای درمان و انجام عمل جراحی روی بیماران از رضایت نامه معالجه و عمل جراحی که شرح آن در بالا گذشت، استفاده می گردید. اما با توجه به تصویب قانون دیات در سال ۱۳۶۱ که مسئولیت بیشتری از این بابت متوجه پزشکان جراح گردید که برای رعایت مفاد قانونی و سلب مسئولیت از پزشکان در قبال بیمارانی که عمداً در ارائه خدمات آنها قصوری انجام نداده اند، اقدام به تنظیم رضایت نامه گردید که این رضایت نامه توسط پزشک معالج بیمار و تا قبل از انتقال وی به اتاق عمل اخذ و به پرونده بیمار الصاق می گردد.

برای رضایت آگاهانه وجود ۵ شرط الزامی است

✓ ارائه اطلاعات مناسب به بیمار / ولی قانونی

✓ درک بیمار / ولی قانونی از اطلاعات

✓ صلاحیت تصمیم گیری

✓ داوطلبانه بودن رضایت

✓ رضایت نامه کتبی

اثبات رضایت

- اثبات رضایت بر عهده **طبيب** و اثبات عدم رضایت بر عهده **بیمار** می باشد.

- پزشک در اثبات رضایت می تواند از **قرائن** و شواهد استفاده نماید. بعنوان مثال: **سکوت بیمار** پس از آگاهی دادن به وی

- این نظریه (**اثبات**) قابل دفاع ، منطقی و منطبق با موازین شرعی است.

مواردی که نیاز به کسب رضایت نیست!

بند ۲ ماده ۵۹ قانون مجازات اسلامی:

در صورتی اعمال جراحی و طبی جرم محسوب نمی شود و

پزشک معالج از مسئولیت کیفری مبری است که واجد

شرایط ذیل باشد:

- ۱- مشروعیت عمل جراحی و طبی
- ۲- رعایت موازین فنی و علمی و نظامات دولتی
- ۳- رضایت بیمار

موارد اورژانس پزشکی که نیاز به اخذ رضایت ندارند

ماده یک: فوریت‌های پزشکی به مواردی از اعمال پزشکی اطلاق می‌شود که باید بیماران را سریعاً مورد رسیدگی و درمان قرار داد و چنانچه اقدام فوری به عمل نیاید، باعث خطرات جانی یا نقص عضو و یا عوارض صعب‌العلاج و یا غیر قابل درمان خواهد شد:

- (۱) مسمومیت
- (۲) سوختگی
- (۳) زایمان
- (۴) صدمات ناشی از حوادث و سوانح وسایل نقلیه
- (۵) سکته مغزی و قلبی
- (۶) اغما
- (۷) اختلالات تنفسی شدید و خفگی
- (۸) تشنج
- (۹) بیماری‌های عفونی خطرناک مانند مننژیت
- (۱۰) بیماری‌های نوزادانی که نیاز به تعویض خون دارند

انواع احتمالات خسارات در جراحی

- **حالت اول:** در صورتی که تشخیص داده شود که خسارت بخاطر عدم حذاقت (مهارت) پزشک و عدم رعایت اصول علمی از طرف پژوهشگر یا پزشک بوده است، چه برائت نامه گرفته شده باشد و چه نگرفته شده باشد، **پزشک مسئول خواهد بود.**
- **حالت دوم:** اگر مرگ بیمار بخاطر پیشرفت بیماری وی باشد، و نه اقدام (جراحی) انجام شده توسط پزشک، چه برائت نامه گرفته شده باشد و چه نگرفته شده باشد، **پزشک مسئول نخواهد بود.**
- **حالت سوم:** پژوهشگریا پزشک حاذق بوده و اصول علمی را نیز رعایت نموده است، علی رغم همه احتیاط ها مشکلی پیش آمده باشد، در این حالت اگر پزشک برائت (رضایت آگاهانه) گرفته باشد، **مسئول نخواهد بود و اگر نگرفته باشد مسئول خواهد بود.**

استثنائات حکومتی

حالاتی وجود دارد که قانون گذار بنا بر مصالحی از جمله حفظ نظام جامعه و تندرستی افراد آن، پزشکان را مکلف می نماید تا اقداماتی را نسبت به افراد جامعه و احتمالاً بیماران به جا آورند بدون اینکه نیازی به اخذ رضایت از فرد داشته باشند و حتی در صورت مخالفت او نیز پزشکان باید اقدام درمانی خود را انجام دهند.

انواع استثنائات:

- ❖ قانون طرز جلوگیری از بیماریهای آمیزشی و واگیردار
- ❖ واکسیناسیون اجباری
- ❖ رعایت موارد قبل از ازدواج
- ❖ معاینه دانش آموزان ، مسافران و تهیه کنندگان مواد غذایی و...
- ❖ متهمان و محکومان
- ❖ نظامیان در حال جنگ
- ❖ و ...

مواردی که رضایت معاینه شونده لزومی ندارد

- ✓ معاینه دانش آموزان مدارس از نظر بهداشت عمومی
- ✓ معاینه بهداشتی زندانیان و افرادی که در اردوهای کادر آموزش به سر می برند
- ✓ معاینه مسافرانی که از خارج از کشور می آیند در مواقع اپیدمی، بیماری های مسری در مرزها، فرودگاه ها و بنادر
- ✓ معاینه بهداشتی کسبه و تهیه کنندگان مواد غذایی و داوطلبان ازدواج
- ✓ مصدومان و بیماران اورژانس تا هنگامی که نجات جانشان مطرح باشد ولی پس از اقدامات اولیه و نجات زندگی آنان برای کارهای جراحی بعدی نیاز به رضایت دارند
- ✓ در مواردی که شخصی برای خودکشی اقدام می کند و حاضر به نجات خود نیست. کسانی که اقدام به اعتصاب غذا می کنند نیز از این جمله اند
- ✓ در مواردی که معاینه و آزمایش عموم اهالی یک ده یا بخش یا منطقه یا شهر، از نظر ابتلا به یک بیماری مسری لازم است، مانند آزمایش خون برای شناسایی افراد مبتلا به امراض عفونی، مالاریا، وبا، حصبه و غیره معاینه متهمان یا مصدومان و مجروحان از نظر پزشکی قانونی ها به دستور دادسرا در منزل، بیمارستان یا محلی دیگر که در این مورد اگر کسی با وجود اجازه نامه دادسرا مانع از ورود پزشک یا معاینه بیمار گردید، باید مراتب به دادسرا گزارش شود تا در معیت مأموران دادسرا اقدام لازم به عمل آید.

عناصر کلیدی اطلاعاتی رضایت نامه

- تاریخ اخذ رضایت نامه **Date and Time**
- تاریخ انجام روش کار یا جراحی **Date of Procedure**
- نام و توصیف اقدام یا جراحی **Procedure Name**
- توضیح خطرات و منافع اقدام یا جراحی پیشنهادی برای **Descriptions**
آگاهی بیمار یا قیم قانونی وی
- تأیید و امضاء بیمار یا قیم قانونی وی **Patient Signature**
- امضاء شخص درخواست کننده رضایت نامه **Claim Sign**
- امضا شاهد بر حسب نوع رضایت نامه

معیارهای ارزیابی رضایت اخذ شده

- ✓ وجود امضاء بیمار یا قیم وی
- ✓ وجود تاریخ در رضایت نامه
- ✓ وجود صلاحیت قانونی و توانایی کافی در بیمار بمنظور دادن رضایت آگاهانه
- ✓ عدم وجود هر گونه درد و رنج فیزیکی زیاد در هنگام اخذ رضایت نامه
- ✓ عدم وجود جراحی یا آسیب در ناحیه سر بیمار در هنگام کسب رضایت نامه
- ✓ عدم مصرف داروی مخدر یا مسکن که سبب خدشه دار شدن فرایند اخذ رضایت نامه توسط بیمار شده باشد
- ✓ عدم وجود مستی بیمار هنگام اخذ رضایت نامه
- ✓ وجود کلیه عناصر اطلاعاتی لازم برای دریافت یک رضایت آگاهانه در فرم رضایت نامه
- ✓ اطلاع کلیه درمانگران (اعضای تیم مراقبتی) از مفاد رضایت نامه
- ✓ وجود توانایی رضایت گیرنده از نظر علمی در اخذ رضایت آگاهانه

الزامات اخذ رضایت آگاهانه در استانداردهای اعتباربخشی ملی بیمارستان های ایران

- ✓ الف-۱-۷-۶: مشارکت بیمار در تصمیم گیری های مرتبط با درمان بیمار و اخذ رضایت آگاهانه از بیمار
- ✓ الف-۴-۳-۴: مدیریت و انجام اعزام/ارجاع بیماران بر اساس دستورالعمل ابلاغی وزارت بهداشت و اخذ رضایت آگاهانه از بیمار/ خانواده
- ✓ ب-۱-۳-۵: اخذ رضایت آگاهانه طبق ضوابط مربوط
- ✓ ب-۱-۱۳-۷: اخذ رضایت آگاهانه در خصوص انجام ECT (تشنج درمانی الکتریکی) از بیمار/ قیم قانونی توسط پزشک معالج بیمار در هر دوره (نه در هر جلسه ECT) انجام شود.
- ✓ ب-۳-۱-۴: تایید امضا بیمار در فرم رضایت آگاهانه موجود در پرونده بیمار- تیم جراحی رضایت آگاهانه مکتوب بیمار را تایید می کند.
- ✓ ب-۷-۱-۲: اخذ رضایت آگاهانه از بیماران/ مراجعین واحد تصویربرداری برای انجام پروسیجرهای تهاجمی
- ✓ ب-۱۰-۴-۸: اخذ رضایت آگاهانه طبق ضوابط مربوط در خصوص دستورالعمل های رعایت الزامات ایمنی بیمار در مراحل انجام اقدامات تهاجمی خارج از اتاق عمل

الزامات اخذ رضایت آگاهانه در استانداردهای اعتباربخشی ملی بیمارستان های ایران

✓ ج-۱-۱-۵: قبل از اقدامات تشخیصی درمانی تهاجمی اطلاعات لازم در اختیار بیمار/ ولی قانونی قرار می گیرد و رضایت آگاهانه اخذ می شود. اقدامات تشخیصی درمانی تهاجمی اعمالی است که مستلزم ایجاد شکاف روی پوست، یا تعبیه ی دستگاه یا وسیله یا مواد خارجی در داخل بدن می باشد. قبل از اقدامات تشخیصی درمانی تهاجمی، در خصوص محاسن، مخاطرات، عوارض احتمالی روش درمانی پیشنهادی پزشک، عواقب ترک درمان پیشنهادی و سایر موارد درمانی جایگزین، مانند درمان غیرتهاجمی با توجه به میزان اثربخشی و ریسک آنها توسط پزشکان و انجام دهندگان پروسیجرها توضیحات و آموزش های لازم و قابل درک، در اختیار بیمار/ ولی قانونی وی، با رعایت مدت زمانی که امکان انتخاب و تصمیم گیری آزادانه برای ایشان فراهم باشد، ارائه داده و رعایت آگاهانه اخذ می شود. ملاک استقرار این سنجه علاوه بر مصادیق ذکر شده میزان درک بیمار و کفایت اطلاعات ارائه شده در خصوص بیماری، اقدامات تشخیصی/ درمانی، داوطلبانه بودن رضایت های اخذ شده توسط فرد واجد صلاحیت و در نهایت تصمیم گیری آزادانه بیمار است.

نکاتی مهم در خصوص رضایت آگاهانه

- (۱) رضایت آگاهانه از حقوق گیرنده خدمت بوده و به هیچ وجه جایگزین یا معادل برائت از عواقب ارائه خدمات تشخیصی و درمانی نیست.
- (۲) مدت اعتبار هر رضایت آگاهانه در مورد عمل جراحی / پروسیجر تهاجمی معادل با حداکثر ۳۰ روز می باشد.
- (۳) هر لحظه ای که بیمار بخواهد می تواند رضایت خود را پس بگیرد.
- (۴) اخذ رضایت از بیماران جهت اقدامات حیاتی و اضطراری در وضعیت های تهدیدکننده زندگی قبل از انجام پروسیجر الزامی نیست.
- (۵) گذاردن سوند فولی، باز کردن راه وریدی محیطی، گذاردن لوله معده، تزریق وریدی از پروسیجرهای تهاجمی محسوب نمی شود.
- (۶) پروفیلاکسی بیماری بعد از مواجهه و پروفیلاکسی قبل / حین عمل جراحی نیاز به اخذ رضایت آگاهانه ندارد.
- (۷) از بیمارانی که تحت برنامه های درمانی خاص نظیر شیمی درمانی، ترانسفوزیون مکرر خون، پلازما فروز، دیالیز صفاقی و دیالیزخونی، به شرط ثابت ماندن شرایط می توان یک بار در ابتدای شروع دوره درمانی رضایت گرفت، این رضایت نامه مشروط بر عدم تغییر در شرایط بیمار، نحوه درمان، روش های درمانی جایگزین، احتمال خطر و منافع ناشی از روش درمانی، عدم تغییر ظرفیت بیمار برای رضایت دادن و پس نگرفتن رضایت قبلی از سوی خود بیمار به مدت یک سال اعتبار دارد.

حداقل اطلاعات ضروری قبل از اخذ رضایت آگاهانه

- ✓ نام، سمت، صلاحیت فنی و تجربه کادر خدمات سلامت ارائه کننده مراقبت و درمان
- ✓ روش درمانی پیشنهادی پزشک معالج
- ✓ محاسن و میزان اثربخشی روش درمانی پیشنهادی پزشک معالج و روشهای جایگزین اعم از تهاجمی و غیرتهاجمی و مقایسه آنها
- ✓ مخاطرات روش درمانی پیشنهادی پزشک معالج با توضیح میزان ریسک و روش های جایگزین و مقایسه آنها
- ✓ عواقب ترک درمان پیشنهادی و روش های جایگزین
- ✓ اقدامات تشخیصی درمانی مورد نیاز پس از روش درمانی ارائه شده و هزینه های متعاقب بعدی
- ✓ عواقب اجتماعی روش درمانی اعم از از کار افتادگی دائم یا موقت، نیاز به مراقبت پس از ترخیص و ملاحظات مراقبتی خاص و مانند آن

با سلام و احترام

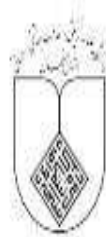
بازگشت به نامه شماره ۳۰/۲۱۷۲/د مورخ ۱۴۰۰/۱۰/۱۵ در خصوص ترخیص بیماران دارای اختلالات روانی به استحضار می‌رساند:

اصولاً بیمار در انتخاب پزشک، بیمارستان و خاتمه دادن به درمان خود در زمان بستری، در صورتی که ترخیص او مضر به حال افراد و سلامت جامعه نباشد مختار است. بنابر این بیمار بستری در هر زمان و هر مرحله از فرایند درمان در صورت تقبل کتبی عواقب ناشی از ترخیص با میل و رضایت شخصی می‌تواند پس از تسویه حساب خدمات ارائه شده از بیمارستان مرخص گردد.

در زمان چنین درخواستی از طرف بیمار معمولاً پزشک معالج و پرستار مربوطه خطرات ناشی از این تقاضا را به آگاهی بیمار می‌رسانند و در صورتی که بیمار متقاعد نشده و بر اجرای درخواست خود اصرار ورزد با ثبت توصیه‌ها در برگ دستورات پزشک و حتی گزارش پرستاری و با اخذ رضایت‌نامه کتبی از بیمار تمهیدات لازم برای ترخیص وی را انجام می‌دهند و در این صورت مسئولیتی متوجه پزشک معالج و کادر پرستاری بخش مربوطه نخواهد بود. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود این رضایت‌نامه به تناسب نیاز و براساس درخواست و میل بیمار در داخل بخش و توسط کادر درمانی تنظیم و اخذ می‌گردد و لازم است که در خصوص شرایط تنظیم این سند رسمی کادر پرستاری آموزش لازم را دیده باشند.

۱- ترخیص با میل شخصی؛ باید از هر فرد عاقل، بالغ، آگاه و دارای صلاحیت حقوقی و قانونی اخذ شود. بیمار دارای سن قانونی، عاقل و رشید (که در اکثر کتب اخلاق پزشکی، بلوغ قانونی رسیدن به سن ۱۸ سال مدنظر است) قادر به تصمیم‌گیری است و باید از اقدامی که در مورد وی انجام خواهد گرفت و خطرات احتمالی این اقدامات مطلع باشد. اصولاً بیمار باید اعلام کند که او کلیه اطلاعات تأثیرگذار در تصمیم وی برای قبول یا رد یا انصراف از ادامه درمان را دریافت کرده و در واقع تفهیم شده است.

۲- رضایت برای درمان یا انصراف از ادامه درمان محجورین (صغیر، سفیه، مجنون)؛ را باید از والدین و یا قیم قانونی اخذ نمود. در غیاب والدین یا قیم قانونی و یا در صورت عدم رضایت والدین به درمان و در شرایطی که بیمار (کودک زیر سن قانونی یا عقب مانده باشد) در معرض خطر جدی و تهدید و مرگ یا نقص عضو باشد یا اگر جان بیمار در خطر است و بستگان حاضر به انجام اقدام تشخیصی یا درمانی نیستند باید با مقام قضایی مشورت و با اخذ مجوز اقدامات لازم صورت گیرد.

مدیریت امور حقوقی و املاک

بسم الله الرحمن الرحيم

شماره : ۲/۲۱۱۶/د

تاریخ : ۱۴۰۰/۱۰/۱۹

ساعت : ۱۸:۵۲

پیوست : ندارد

لذا نظر به مطالب معنونه و با توجه به ماده ۴۹۵ قانون مجازات اسلامی رضایت برای ترخیص را باید اول از همه از خود بیمار اخذ نمود، مگر در افراد محجور مثل بیهوش، نابالغ و مجنون، که باید از ولی آنها (که مطابق تبصره ۲ ماده فوق‌الذکر منظور از ولی، به ترتیب اولویت پدر، جد پدری و دادستان است) رضایت گرفت و مطابق مواد ۱۲۱۸ به بعد قانون مدنی در مورد افرادی که ولی یا قیم ندارند یا مشخص نباشند، با مکاتبه با مقام قضایی (اداره سرپرستی داسرا) نسبت به تشخیص یا تعیین قیم قانونی اقدام شود. مشور حقوق بیمار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نیز چنین حقی را تا حدودی پذیرفته و به بیمار حق می‌دهد با دریافت اطلاعات ضروری در انتخاب شیوه درمانی مشارکت کند و یا رضایت شخصی خود را از خاتمه درمان اعلام و یا به دیگر مرکز درمانی مراجعه کند؛ اما در مواردی که بیماری، سلامت جامعه را به خطر می‌اندازد و یا جان بیمار در معرض خطر مستقیم و فوری قرار دارد، این امر قابل چشم‌پوشی موقت است. مادر در صورتیکه قیمومت قانونی از دادگاه داشته باشد و حضانت و نفقه فرزند بر عهده وی باشد، می‌تواند رضایت دهد. اگر بیمار دارای سن بالا و اختلالات روانی باشد، اگر اختلال روانی معادل سفاقت یا جنون باشد باید از اولیاء یا قیم قانونی وی رضایت اخذ شود.

دکتر آرمن زاهد
سرپرست امور حقوقی و املاک